

Jednorodičovské domácnosti na Slovensku



Čo vieme z výskumu IVPR a zisťovania EU SILC?

Program

1. Privítanie (riaditeľka IVPR)
2. Úvod do problematiky
3. Výskum potrieb rodín s maloletými deťmi – celkové základné výsledky a ich komparácia v čase
4. Jednorodičovské rodiny: zistenia výskumu IVPR
5. Výsledky zisťovania EU SILC
6. Možnosti zlepšenia situácie jednorodičovských rodín na Slovensku
7. Diskusia
8. Záver

Kontext

- Aktuálnosť témy
- Domácnosti najviac ohrozené chudobou
- MPSVR SR + Jeden rodič: *Deklarácia o zlepšení podmienok jednorodičovských domácností*
- Národný projekt „Podpora osamelých rodičov“: finančná a sociálna podpora, zabezpečenie lepších podmienok na výchovu detí, zamestnanosť či dostupnosť služieb
- Riešenie problémov jednorodičovských domácností ako priorita rezortu



Definícia



- Absencia explicitnej definície na Slovensku



slobodná, rozvedená, odlúčená alebo ovdovená osoba s **nezaopatrenými deťmi**, alebo ktorá je tehotná a ktorá nežije v deklarovanom a trvalom **vzťahu** a ktorá sa nedelí o svoje **príjmy a výdavky** s manželom/manželkou, druhom/družkou alebo partnerom/partnerkou na základe zmluvy o občianskom zväzku (Pacte civil de solidarité – PACS)



nezosobášená osoba, ktorá sa plne stará o jedno alebo viacero **nezaopatrených detí** a nevedie **spoločnú domácnosť** s inou osobou, pokiaľ nejde o pokrvného príbuzného prvého stupňa alebo pokrvného príbuzného druhého stupňa, ak jeden z pokrvných príbuzných druhého stupňa vyžaduje starostlivosť



osoba, ktorá **vychováva dieťa sama** – nezosobášená/ý, vdova/vdovec, osoba odlúčená právoplatným rozsudkom súdu, rozvedená osoba, pokiaľ nevychováva aspoň jedno dieťa spoločne s jeho rodičom



absencia druhého rodiča (nie sú o ňom zaznamenané žiadne údaje/sú zaznamenané na základe vyhlásenia len 1 rodiča; bol zbavený všetkých opatrovníckych práv; je vyhlásený za hľadaného a je na úteku už po dobu jedného roka; má obmedzenú aktívnu spôsobilosť na právne úkony alebo je nezvestný; je mŕtvy) alebo

ak rodičia nie sú zosobášení alebo ich partnerstvo nie je registrované, alebo sa rodičia rozvedú alebo ukončia zmluvu o registrovanom partnerstve a dieťa zostane s rodičom, ktorý má trvalé bydlisko v Estónsku, zatiaľ čo druhý rodič nežije v Estónsku a stratil kontakt s dieťaťom a rodičom vychovávajúcim dieťa

Výskum

- **EU SILC:** domácnosti, v ktorých žije jeden dospelý + dieťa/deti
- **Potreby rodín s maloletými deťmi (IVPR):** rodič, ktorý nemá partnera/ku, resp. manžela/manželku
 - 2 etapy – 2014 a 2023/2024
 - **Cieľ:** v kontexte potrieb rodín s maloletými deťmi identifikovať hlavné dôvody odkladania založenia rodiny do vyššieho veku, podmienky nevyhnutné pre založenie rodiny, ako aj ašpirácie vo vzťahu k počtu detí
 - Aktualizácia a rozšírenie informácií o potrebách rodín v rôznych oblastiach, napr. plánovanie a založenie rodiny, starostlivosť o deti, rodinná politika, postavenie rodičov maloletých detí na trhu práce či ekonomická situácia domácností.
 - Zisťovanie preferencií, názorov a osobných skúseností rodičov
 - Doplňujúci komplementárny modul zameraný na jednorodičovské rodiny



2014

672 rodín

rozhovor



2023

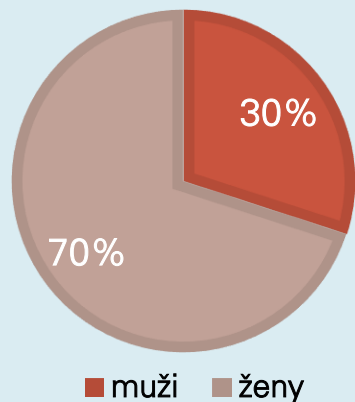
1 268 rodín

+ 501 jednorodičovských rodín

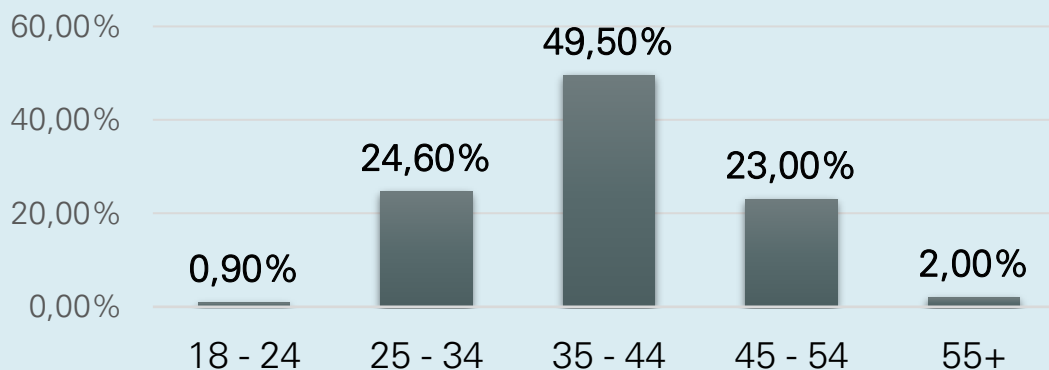
dotazník

porovnateľnosť

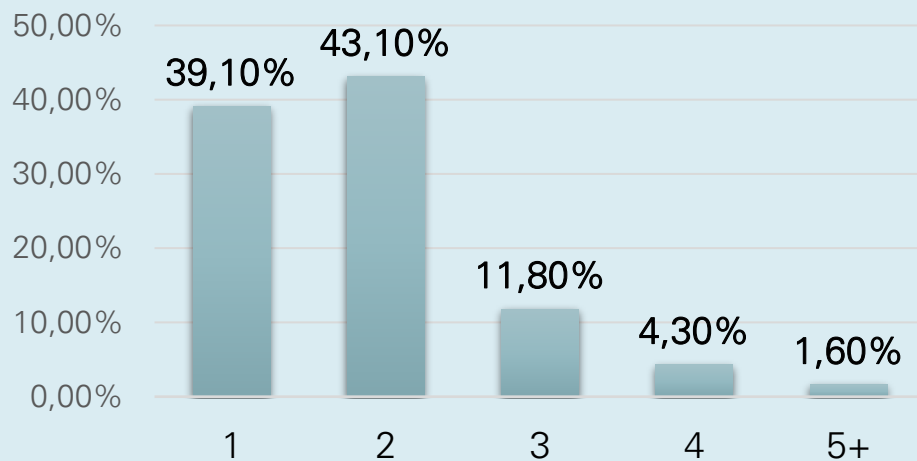
Štruktúra výskumnej vzorky (2023)



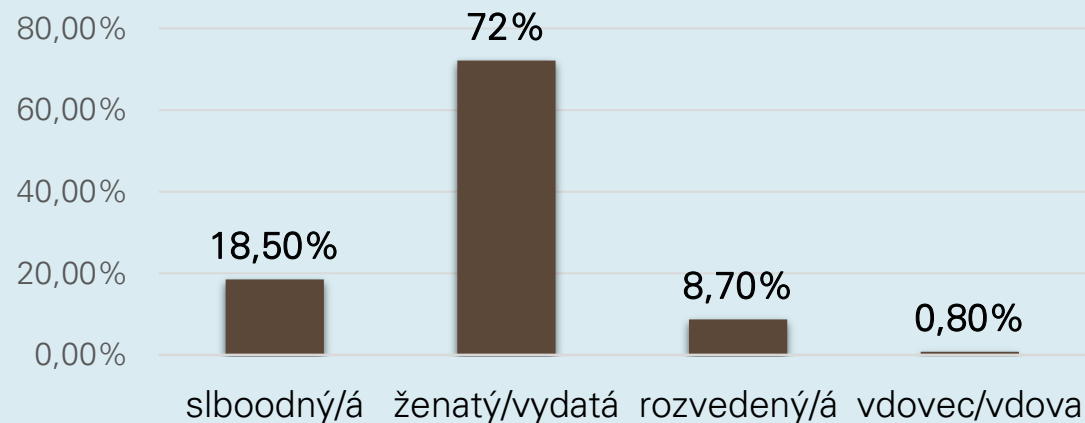
Vek



Počet detí



Rodinný stav



Komparácia výsledkov výskumu potrieb rodín



2014

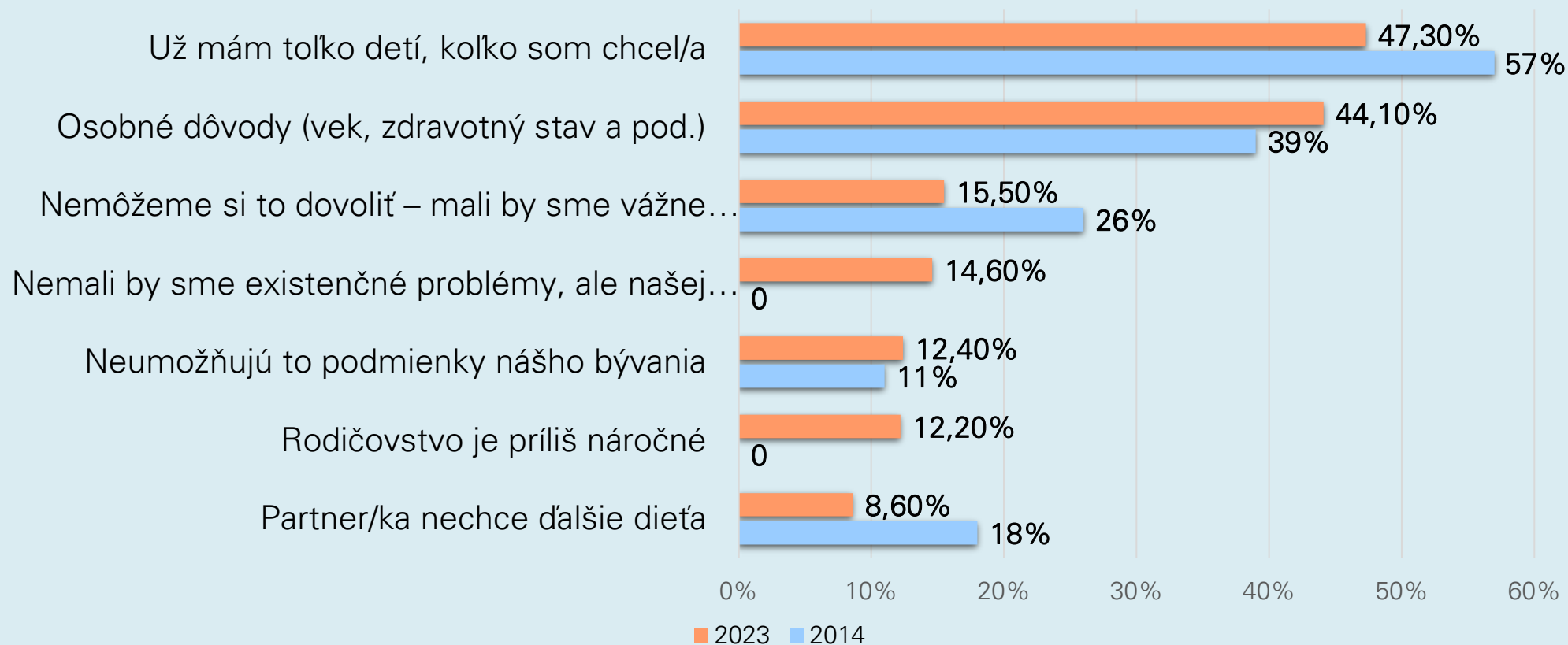
- Odkladanie založenia rodiny: mladí ľudia nemajú (dostatočne platenú) prácu
- Predpoklad založenia rodiny: dostatočný príjem
- Prečo nemajú viac detí:
 - naplnenie plánov
 - osobné dôvody (zdravie, vek)



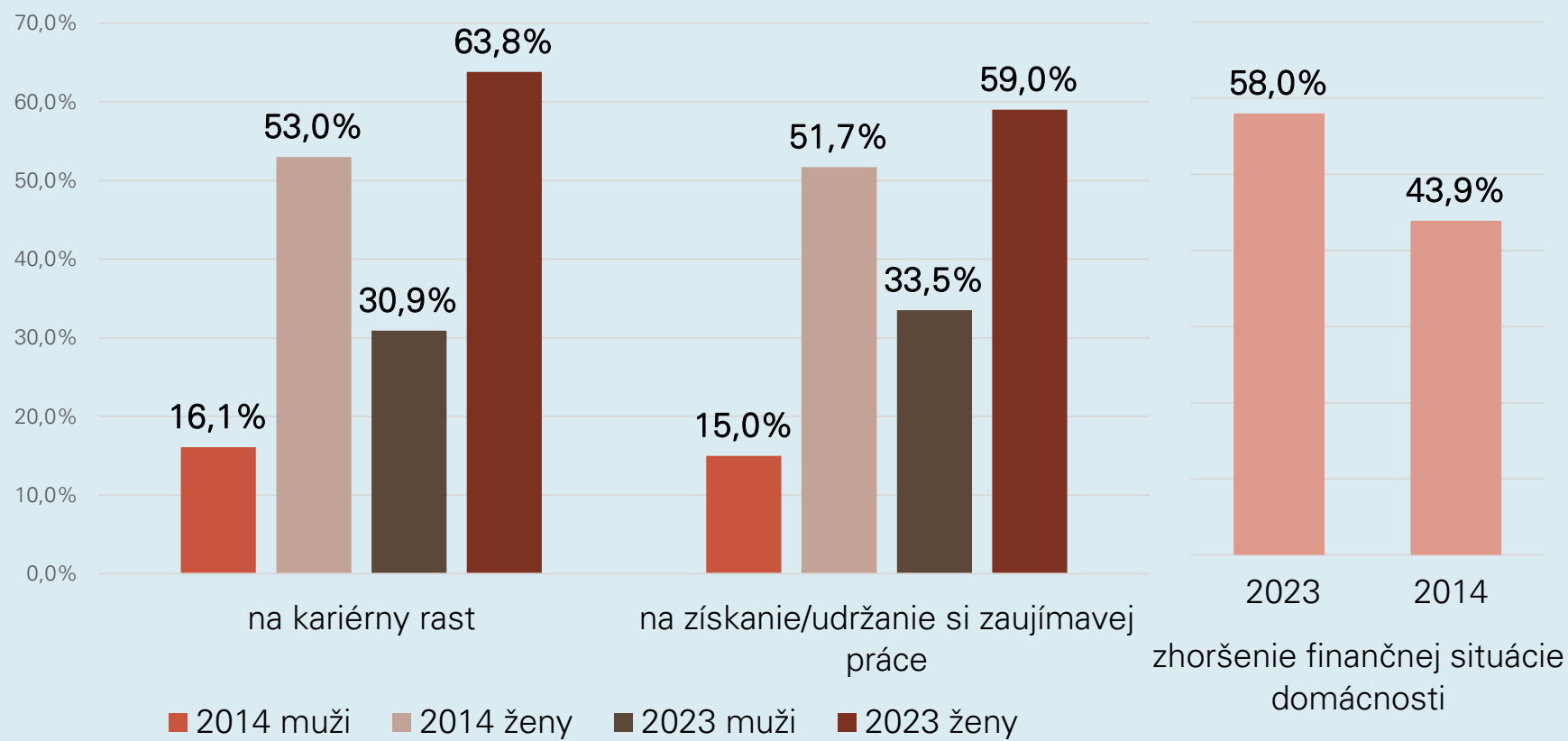
2023

- Odkladanie založenia rodiny: **nedostupnosť bývania** mladí ľudia nemajú (dostatočne platenú) prácu
- Predpoklad založenia rodiny: dostatočný príjem
- Prečo nemajú viac detí:
 - naplnenie plánov
 - osobné dôvody (zdravie, vek)

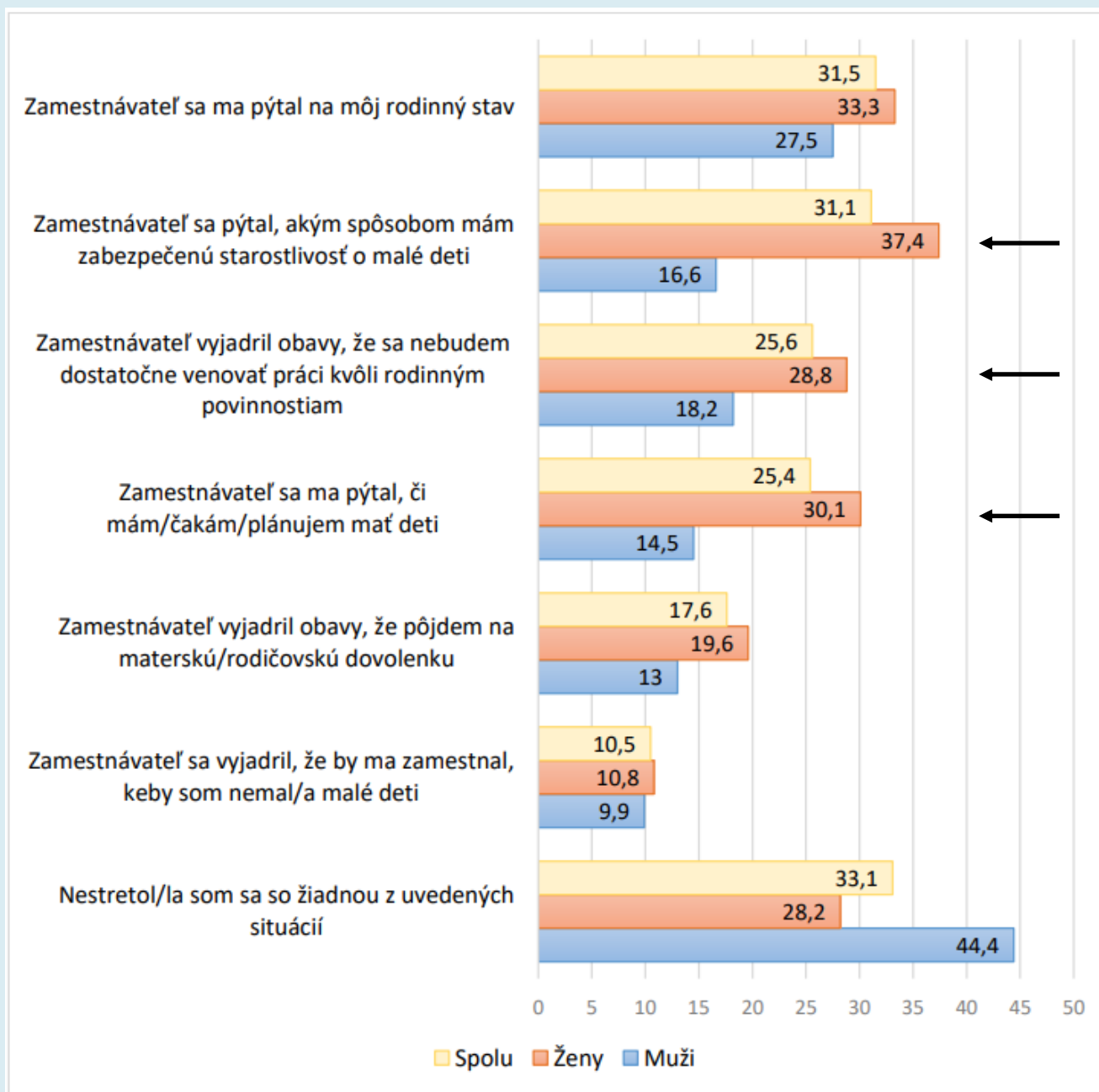
Dôvody, prečo rodičia neplánujú mať ďalšie dieťa



Nepriaznivé dôsledky rodičovstva



Situácie, s ktorými sa rodičia stretli na pracovnom pohovore



Výskum zameraný na jednorodičovské rodiny

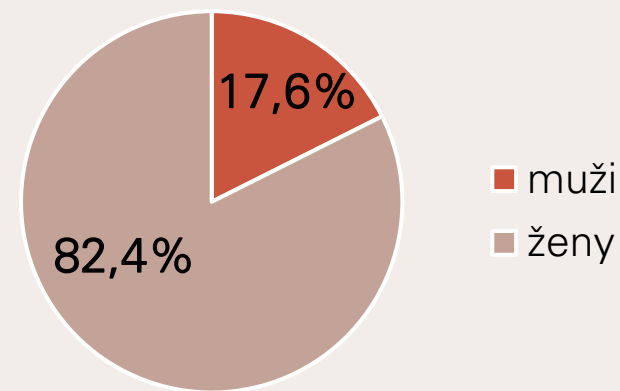
Štruktúra vzorky jednorodičovských rodín



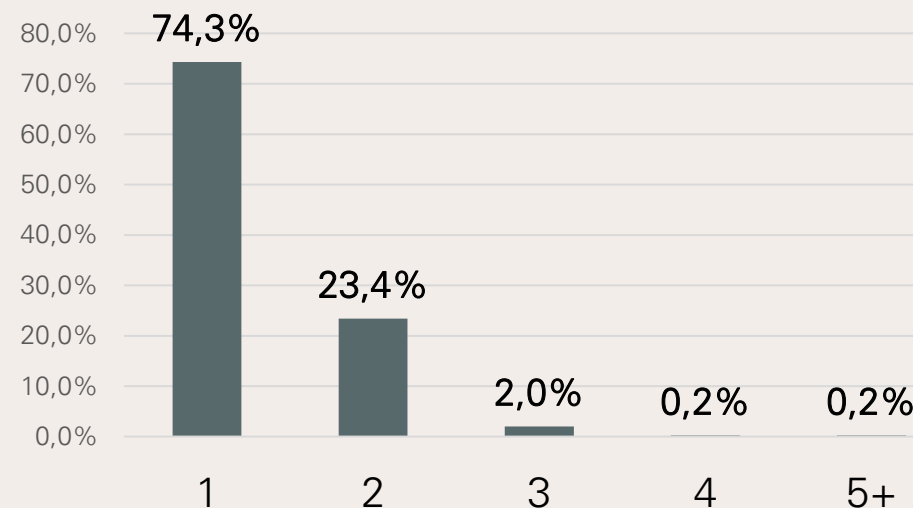
501 respondentov/iek

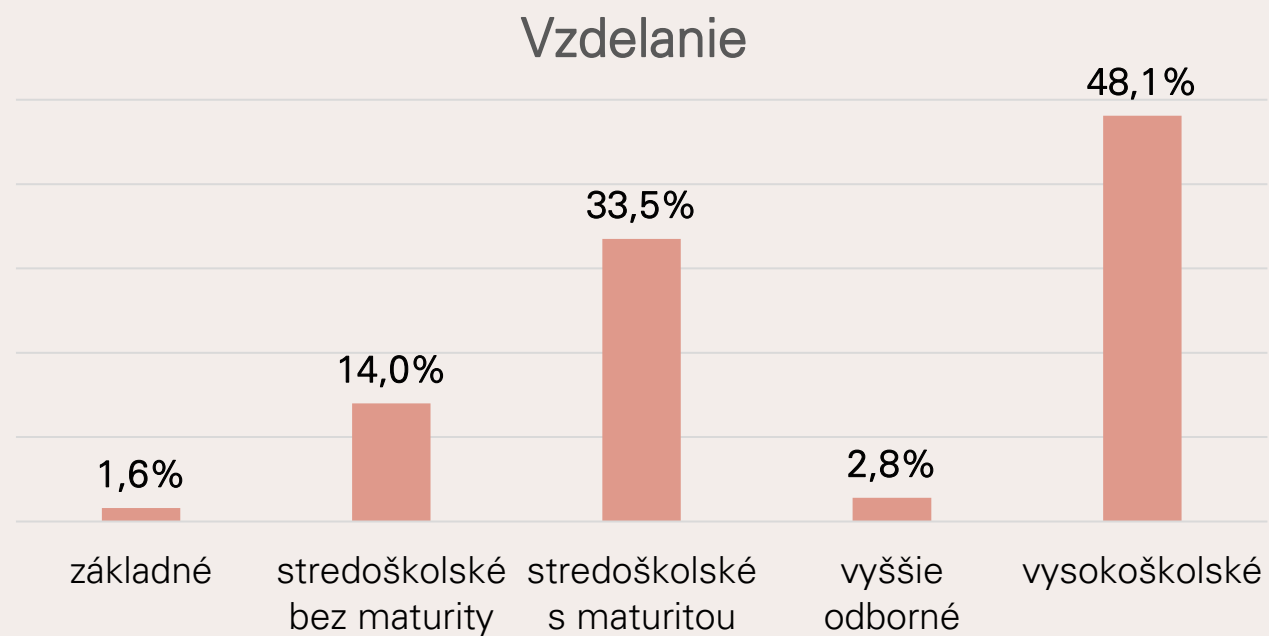
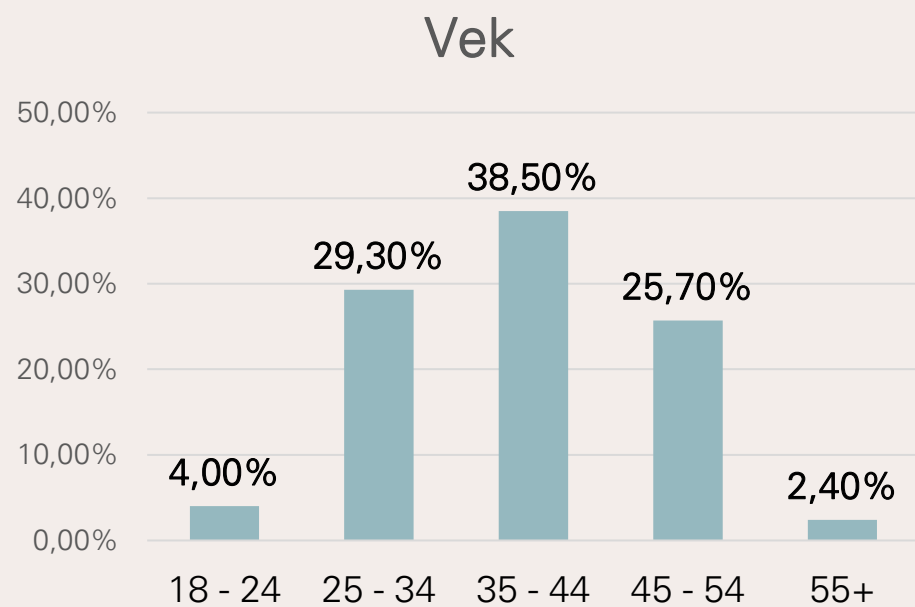
2023

- Rodičia, ktorí v čase realizácie nemali partnerský vzťah a mali aspoň jedno dieťa
- 27,5 % žilo aj so staršími deťmi v dennej forme štúdia

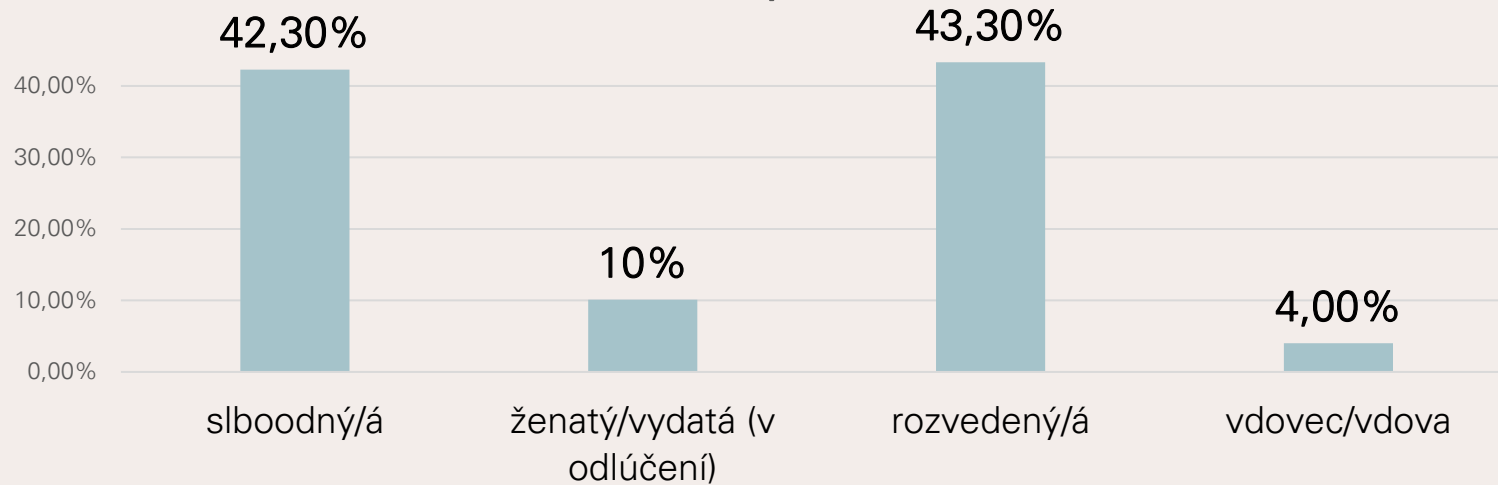


Počet detí

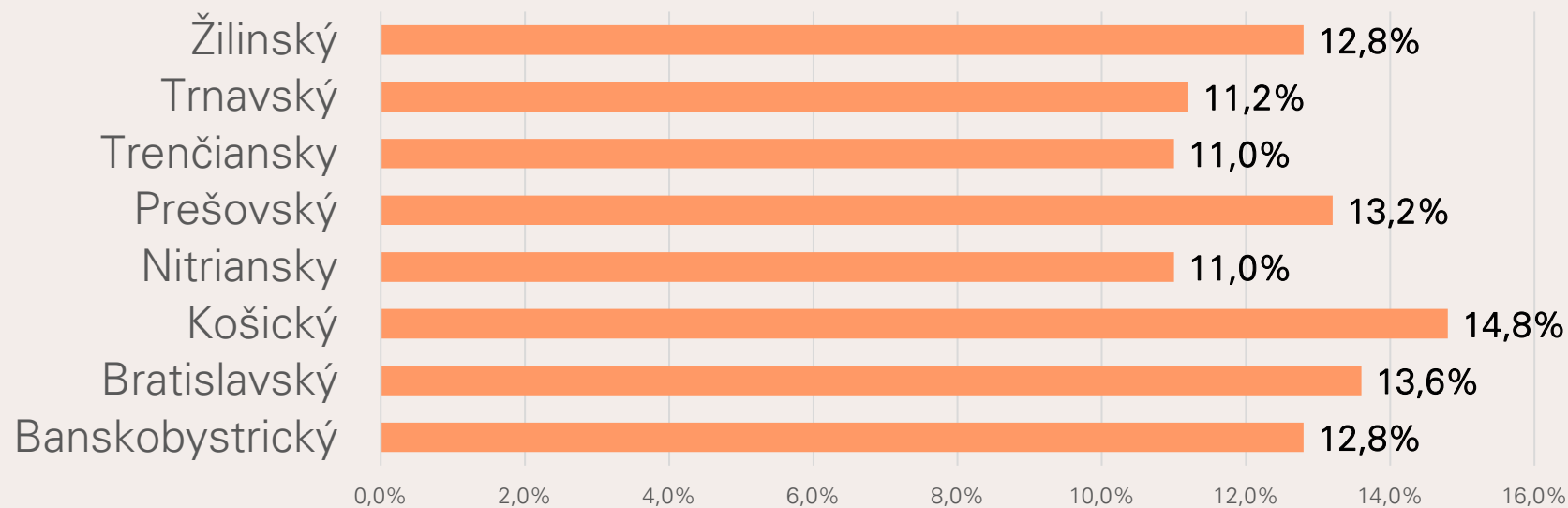




Rodinný stav



Bydlisko



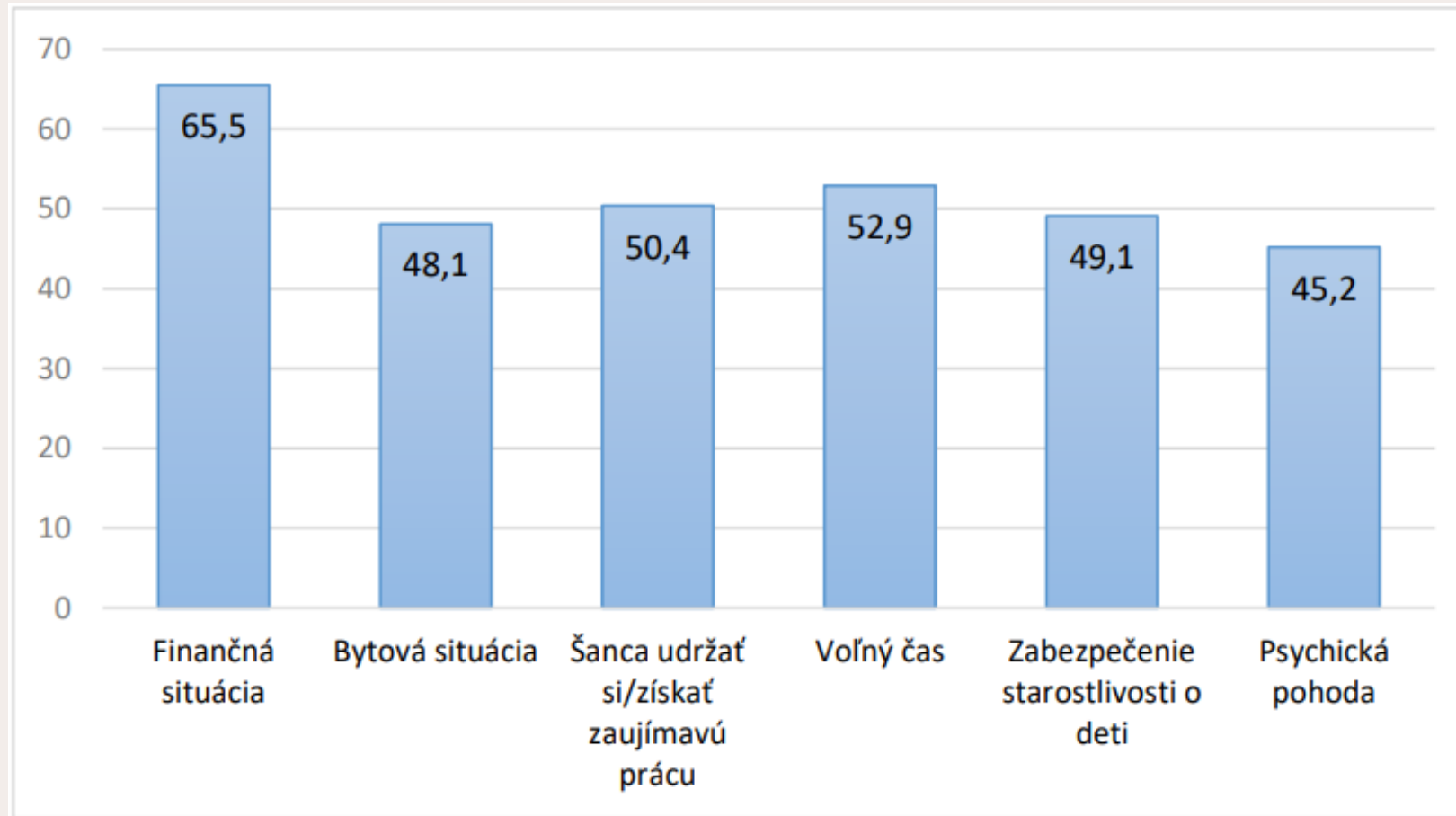
Ekonomická aktivita

Zamestnaný/á	75,2 %
SZČO	7,2 %
Nezamestnaný/á	8,0 %
Študent/ka	1,6 %
Nepracujúci dôchodca/kyňa	2,0 %
Na materskej/rodičovskej dovolenke, v domácnosti	6,0 %

Máte popri Vašom hlavnom zamestnaní aj vedľajšiu prácu, úväzok?

Odpoveď	Podiel (%)
Áno, potrebujem mať takúto prácu, aby som mal/a vyšší príjem	25,5
Áno, mám takúto prácu, ale aj bez nej mám dostatočný príjem	15,4
Nie, ale potreboval/a by som mať takúto prácu, aby som mal/a vyšší príjem	39,5
Nie, nepotrebujem/nechcem takúto prácu	18,0
Iné	1,6
Spolu	100,0

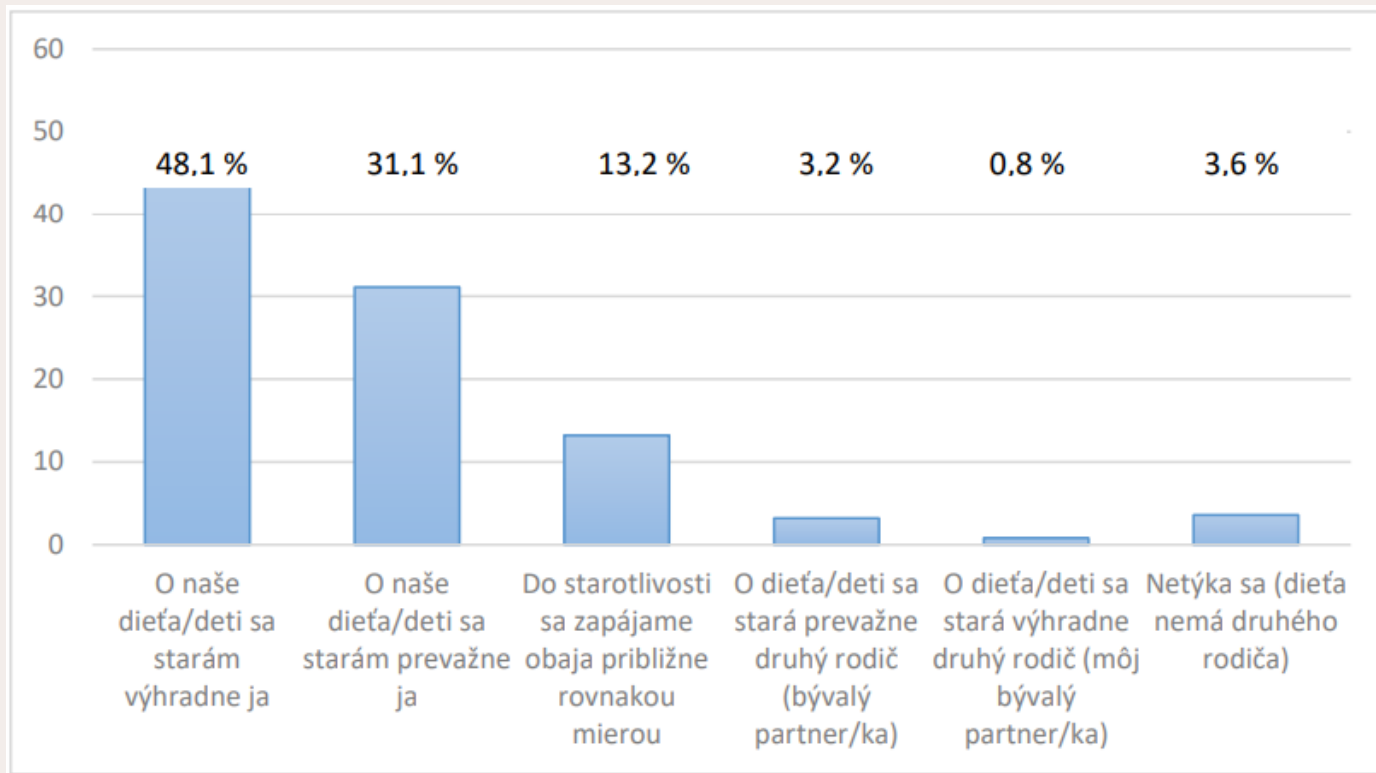
Percepčia nepriaznivých dôsledkov samoživiteľstva



Starostlivosť o deti

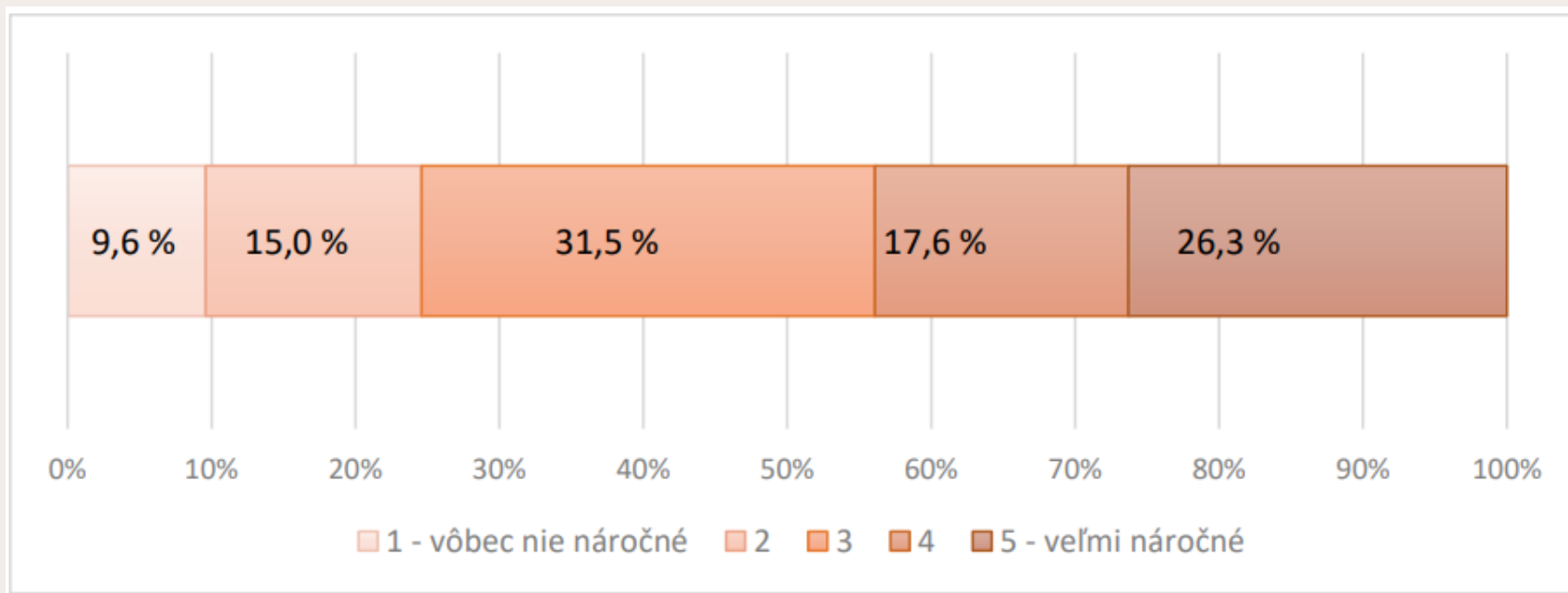
- 86,7 (54 + 32,7) % žien uviedlo, že sa o dieťa/deti starajú výhradne alebo prevažne samostatne, bez zapojenia druhého rodiča
- Využívanie jaslí: 25,1 %
 - Dôvody nevyužívania: nezáujem + cena
- Využívanie MŠ: 79,2 %
 - Dôvody nevyužívania: cena + kapacita

Miera zapojenia druhého rodiča do starostlivosti



Zosúladžovanie rodinného a pracovného života

Do akej miery je pre Vás vo všeobecnosti náročné sklbiť pracovný a rodinný život?



- Prevádzkové hodiny škôlky, ktorú navštevovali deti respondentiek a respondentov, hodnotí ako vyhovujúce 81,4 % opýtaných.
- Vyše polovici sa však stalo, že v uplynulých troch mesiacoch museli z práce odísť skôr, aby stihli vyzdvihnúť dieťa zo škôlky (väčšine opakovane).
- Najmä potreba vyzdvihnúť poobede deti neskôr



END

Ekonomická situácia

- Príjem
- Úspory
- Nemožnosť dovoliť si vybrané položky
- Dlhy a exekúcie
- Výživné

Príjem

Príjem	Podiel (%)
Do 300 €	15,0
301 – 600 €	10,8
601 – 900 €	24,4
901 – 1 200 €	25,3
1 201 – 1 500 €	12,4
1 501 – 1 800 €	5,6
1 801 – 2 100 €	3,8
Viac ako 2 100 €	2,8
Spolu	100,0

Subjektívne hodnotenie príjmu

Hodnotenie	Podiel (%)
So súčasným príjmom sa žije pohodlne (príjem stačí na všetko bez toho, aby sme sa museli obmedzovať)	8,4
So súčasným príjmom sa dá vyjsť (príjem stačí na všetko, ale hospodárime úsporne)	40,9
So súčasným príjmom sa vychádza ťažko (máme dosť peňazí len na nákup lacných vecí, potravín)	28,1
So súčasným príjmom sa vychádza veľmi ťažko (máme dosť peňazí len na nákup najlacnejších vecí, potravín)	15,8
So súčasným príjmom nevychádzame (peniaze nám nestačia na zabezpečenie základných potrieb)	6,8
Spolu	100,0

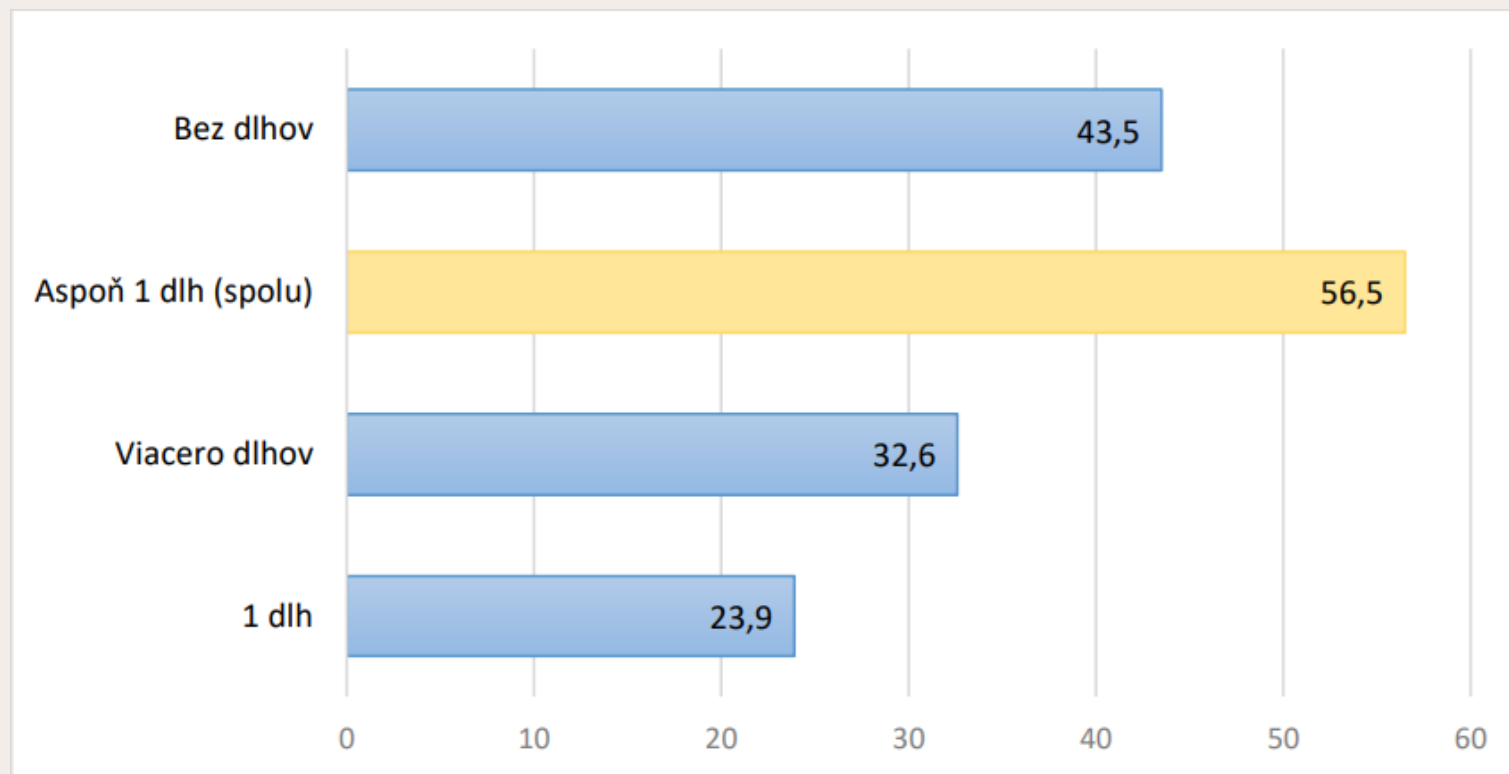
Úspory

Výška úspor	Podiel (%)
1 mesačný príjem domácnosti	21,2
2 mesačné príjmy domácnosti	14,8
3 mesačné príjmy domácnosti	8,2
4 alebo viac mesačných príjmov domácnosti	10,8
Bez úspor	42,1
Nevie	1,2
Iné	1,8
Spolu	100,0

Nedostatok peňazí na vybrané položky v uplynulých 6 mesiacoch				
	Potraviny, strava	Lieky	Nájomné	Splátka hypotéky
Jedenkrát	15,7	19,1	15,9	15,1
Viackrát	29,3	24,9	17,9	20,7
Nestalo sa	55,0	55,9	66,2	64,2
Spolu	100,0	100,0	100,0	100,0

**Podiely v stĺpcoch „potraviny“ a „lieky“ sa vzťahujú k celému súboru; podiely v stĺpcoch „nájomné“ a „splátka hypotéky“ sa vzťahujú len k tým respondentkám a respondentom, ktoré/í platia nájomné, resp. splácajú hypotéku.*

Dlhy a exekúcie



- 25,9 % má aspoň 1 exekúciu (17,8 % viacero)
- Obavy zo straty bývania: takmer 42 %

Výživné

- Bolo priznané 65,1 % respondentov a respondentiek
- 60 % opýtaných považuje výšku výživného za nedostatočnú

Odpoveď	Podiel (%)
Áno – výživné platí pravidelne druhý rodič dieťaťa v plnej výške, ktorá bola stanovená	55,8
Áno – výživné platí pravidelne druhý rodič dieťaťa, ale nie v plnej výške, ktorá bola stanovená	7,4
Áno – rodič dostáva pravidelne náhradné výživné od štátu	12,3
Nie – výživné platí rodič druhého dieťaťa nepravidelne	13,2
Nie – nedostávam žiadne výživné (ani náhradné od štátu)	8,9
Iné	2,5
Spolu	100,0

- Nepravidelné alebo neúplné platenie výživného druhým rodičom trvá u **76 %** dlhšie ako 1 rok
 - Spomedzi týchto rodičov si nárok na náhradné výživné od štátu uplatňuje necelých 39 %

Výška výživného mesačne	na prvé/jedno dieťa	na druhé dieťa
Do 40 €	21,8 %	8,6 %
41 - 60 €	10,1 %	9,9 %
61 - 80 €	9,5 %	14,8 %
81 - 100 €	13,5 %	17,3 %
101 - 120 €	9,8 %	7,4 %
121 - 140 €	7,4 %	16,0 %
141 - 160 €	9,8 %	8,6 %
161 - 180 €	2,5 %	4,9 %
181 - 200 €	8,3 %	11,1 %
Viac ako 200 €	7,4 %	1,2 %

Odpoveď	Podiel (%)
Áno, uspel/a som pri prvom pokuse	11,3
Áno, uspel/a som pri opakovanom pokuse	10,1
Áno, neuspel/a som	24,5
Nie, pretože som spokojný/á s výškou výživného	7,1
Nie, pretože proces považujem za príliš náročný	13,8
Nie, pretože sa nechcem dostať do konfrontácie s bývalým partnerom/partnerkou	18,7
Nie, pretože si myslím, že by si druhý rodič nemohol dovoliť platiť viac	4,9
Nie, pretože si myslím, že by druhý rodič súdu predložil potvrdenie o nižšom príjme, než v skutočnosti má	18,1
Nie, pretože nedôverujem súdu	4,6

Najmenej populárne opatrenia



Garantované miesto v škôlke

Príspevok na cestovanie verejnou dopravou

Príspevok na kúpu auta

Garantované miesto v jasliach

Stredne populárne opatrenia



Príspevok na tábory

Príspevok na krúžky

Bývanie v bytoch s regulovaným nájomom

Príspevok na stravovanie na strednej škole

Príspevok na stravovanie v škôlke

Príspevok na úhradu poplatkov starostlivosti o deti

Najpopulárnejšie opatrenia



Vyšší prídavok na deti

Príspevok na školské potreby

Vyšší daňový bonus

Príspevok na zdrav. starostlivosť o maloleté dieťa

70,7 % Mať viac peňazí



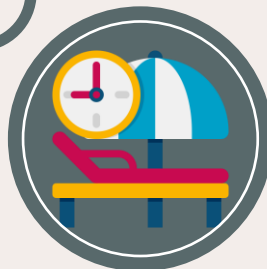
26,1 % Vlastniť byt alebo dom



12,4 % Mať väčšie bývanie (byt alebo dom)



Udržať si aktuálne bývanie



21,8 % Mať viac voľného času



14,8 % Pomoc so starostlivosťou o deti

Zhrnutie



1. Výskum potvrdil nepriaznivú finančnú situáciu
jednorodičovských domácností



2. Výživné na maloleté dieťa neposkytuje dostatočnú kompenzáciu chýbajúceho príjmu druhého rodiča



3. Finančnú situáciu rodín môžu zlepšiť
rôzne cielené príspevky/opatrenia

4. Dostupnosť bývania

- Verejné nájomné bývanie vs. komerčný trh
- Priemerná cena nehnuteľností dosiahla v roku 2023 úroveň 2 500 € (NBS)
- BA: 3 190 €, KE: 2 102 €, NR: 1 389 €
- Viacnásobné znevýhodnenie jednorodičovských rodín (nízky príjem + prítomnosť detí)
- Cenová dostupnosť (nájomného) bývania = prevencia straty bývania a nástroj ukončovania bytovej núdze

*Výberové zisťovanie
o príjmoch a životných
podmienkach domácností*
EU SILC

EU SILC

- Sleduje indikátory príjmov a životnej úrovne obyvateľov
- Na Slovensku od roku 2005
- Cieľ: získavanie pravidelných informácií o príjmoch, chudobe a sociálnom vylúčení
- Domácnosti sú do súboru zaradené na základe náhodného výberu
- Údaje sú reprezentatívne



ŠTATISTICKÝ
ÚRAD
SLOVENSKEJ
REPUBLIKY



EU SILC 2023
Indikátory chudoby
a sociálneho vylúčenia

Životné
podmienky

2024

Riziko chudoby a/alebo sociálneho vylúčenia

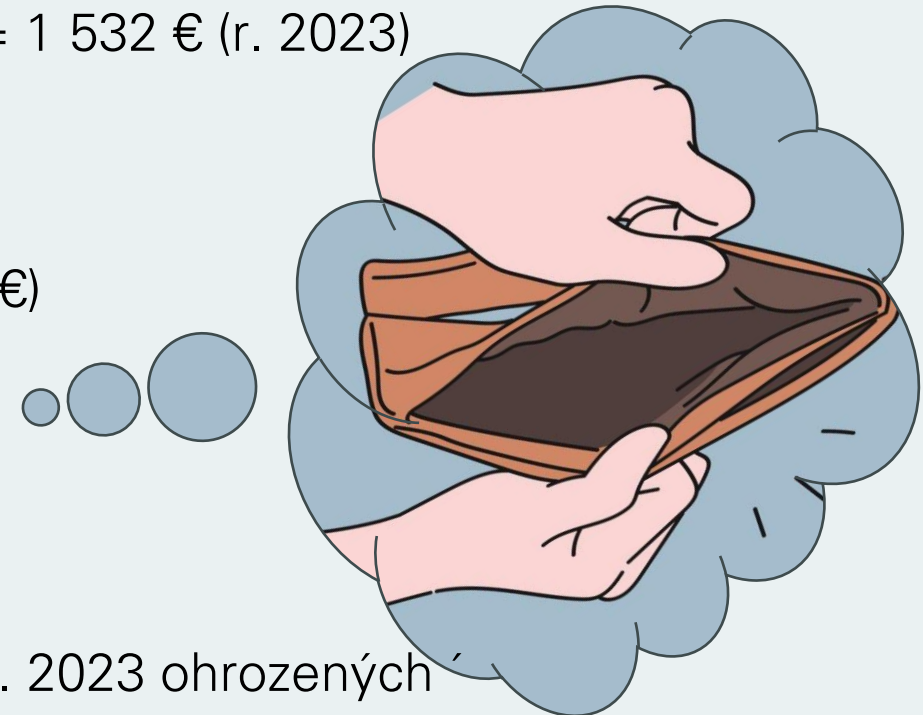
- 3 dimenzie: príjmová chudoba, materiálna a soc. deprivácia, vylúčenie z TP
- V roku 2023 bolo chudobou a/alebo sociálnym vylúčením ohrozených viac ako 943 tisíc osôb (17,6 % z celkového počtu obyvateľov)
- Podmienenosť štruktúrou domácnosti - prítomnosť detí zvyšuje pravdepodobnosť, že bude domácnosť čeliť chudobe alebo sociálnemu vylúčeniu. Ohrozených je:
 - 20,9 % osôb žijúcich v domácnostiach s deťmi
 - 46,4 % osôb žijúcich v jednorodičovských domácnostiach
- V porovnaní s celkovou populáciou je riziko chudoby alebo sociálneho vylúčenia jednorodičovských domácností vyššie takmer 2,6-násobne

Miera rizika chudoby alebo sociálneho vylúčenia v členení podľa typu domácnosti (%)

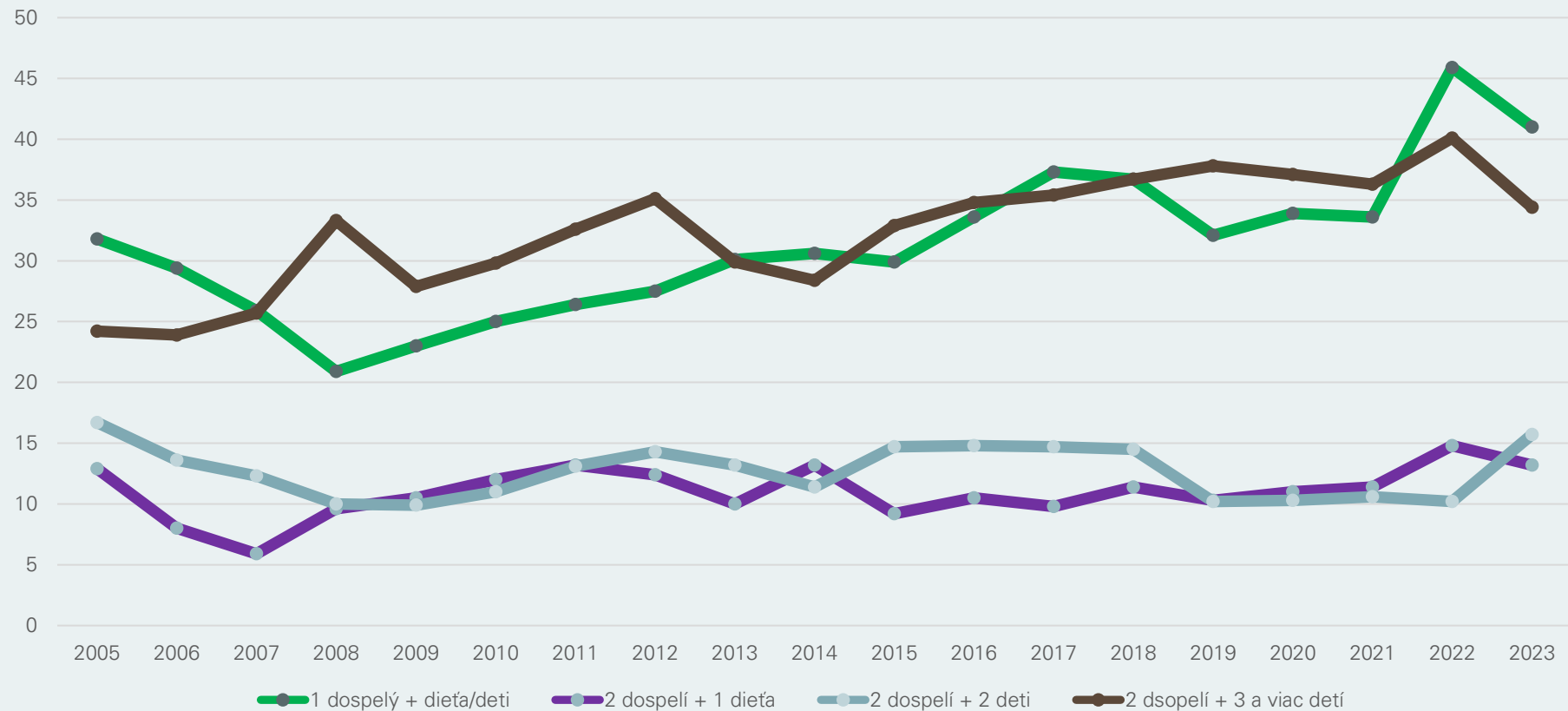
	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016
Spolu	17,6	16,5	15,6	13,8	14,8	15,2	15,8	17,1
Domácnosti s deťmi								
Spolu	20,9	20,6	16,9	15,6	17,2	18,6	18,9	20,1
1 dospelý + aspoň 1 dieťa	46,4	46,5	35,1	37,4	38,1	42,3	46,3	40,1
2 dospelí + 1 dieťa	15,2	18,4	14,0	12,3	12,0	13,7	11,3	12,5
2 dospelí + 2 deti	17,2	11,6	11,5	11,3	11,3	16,2	15,5	17,1
2 dospelí + 3 a viac detí	37,1	43,8	37,8	37,8	38,0	36,9	37,1	37,7

Príjmová chudoba

- Celkový disponibilný príjem domácností na Slovensku = 1 532 € (r. 2023)
- Variuje v závislosti od kraja a štruktúry domácností:
 - **jednorodičovské domácnosti: 843 €**
(v porovnaní s rokom 2016 nárast o 20,4 % zo 700 €)
 - dvaja dospelí + 1 dieťa: 1 393 €
 - dvaja dospelí + 2 deti: 1 589 €
 - dvaja dospelí + 3 a viac detí: 1 610 €
- Príjmovou chudobou (p. pod hranicou chudoby) bolo v r. 2023 ohrozených **41 % osôb** žijúcich v jednorodičovských domácnostiach (v porovnaní s inými typmi násobne viac)
- Od roku 2005 došlo k nárastu z 31,8 % na 41 % (takmer 29 p. b.)



Vývoj miery rizika chudoby domácností so závislými deťmi (%)

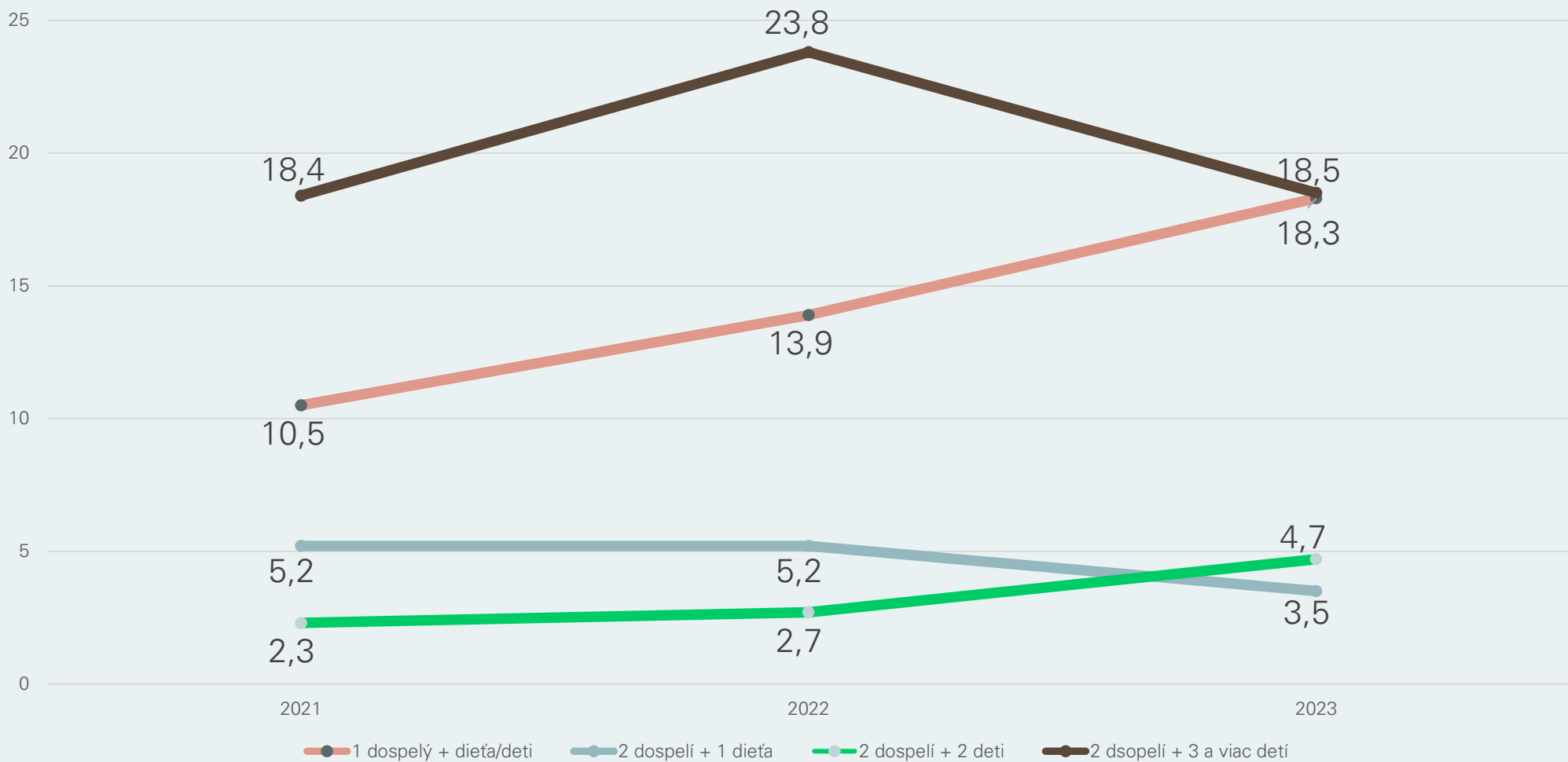


- Príjmová chudoba sa objavuje aj tam, kde je prítomný pracovný príjem.
Najdôležitejšie príčiny:
 - výška odmeny za prácu
 - zloženie domácnosti
- Podiel pracujúcich osôb (18 - 64), ktoré napriek platenej práci žijú v chudobe: 9,1 %
- Podiel pracujúcich rodičov, ktorí sami žijú s dieťaťom/deťmi a ktorí sa ocitli pod hranicou chudoby: **27,4 %**
- Vzostup pracujúcej chudoby dvoch dospelých osôb s deťmi (medziročne o 3 p. b.), rozdiel oproti jednorodičovským domácnostiam zostáva stále markantný - cca 20 p. b.

Materiálna deprivácia

- Nedostatočný príjem nie je vyčerpávajúcim indikátorom chudoby
- Meranie chudoby na základe príjmu sa dopĺňa meraním materiálnej deprivácie
- MD = vynútený nedostatok určitých predmetov alebo neúčast' na určitých aktivitách, ktoré v spoločnosti vnímané ako bežné či nevyhnutné, ktorý vzniká z nemožnosti si tieto predmety alebo aktivity dovoliť
- Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie = podiel osôb žijúcich v domácnostiach, ktoré čelia vynútenému nedostatku aspoň v 7 z 13 položiek
- V roku 2023 celkovo 7 % obyvateľov (4,9 % v domácnostiach bez detí, 8,6 % v domácnostiach so závislými deťmi)

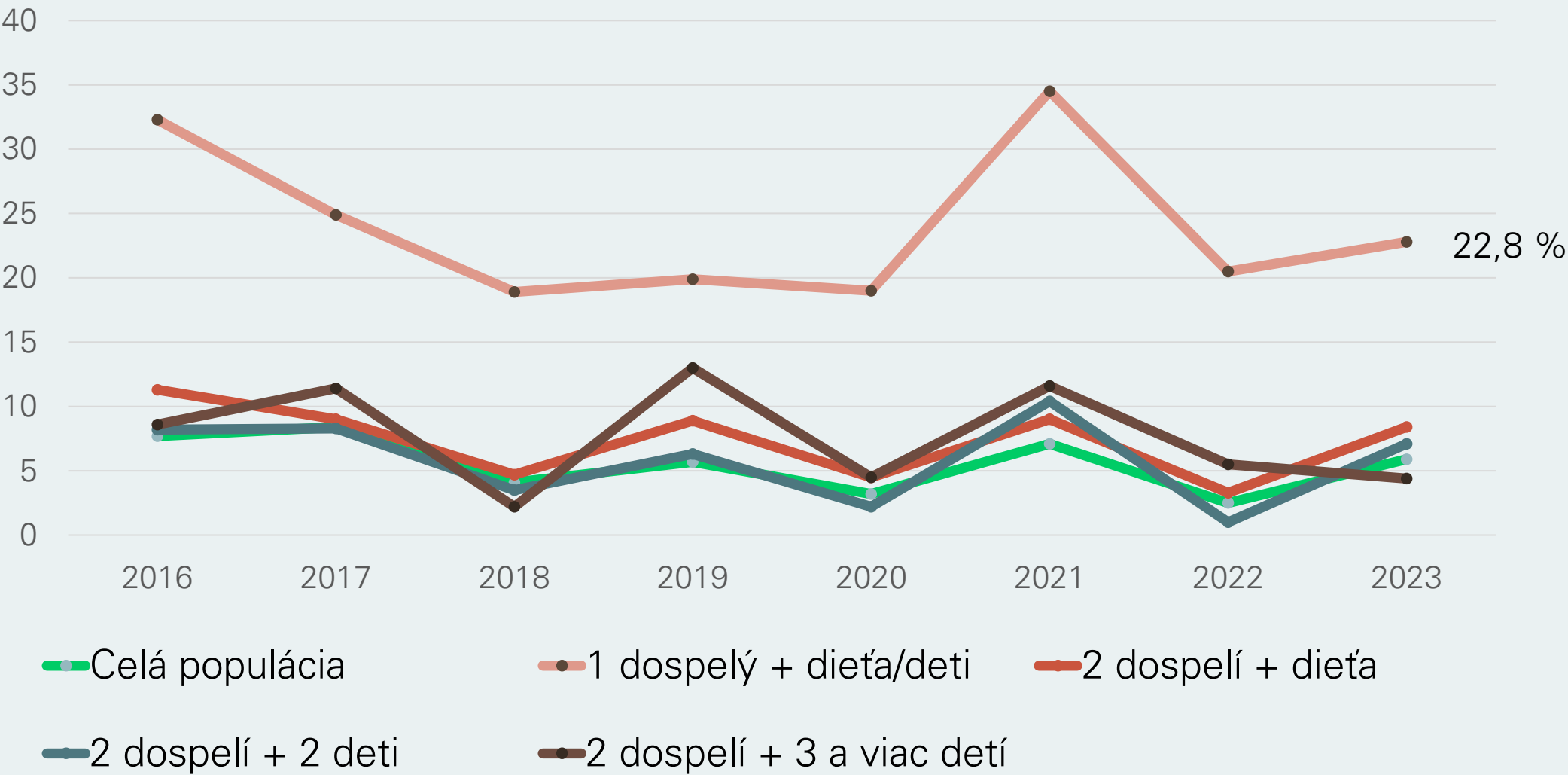
Miera závažnej materiálnej a sociálnej deprivácie rodín so závislými deťmi (%)



Výdavky na bývanie

- Výdavky na bývanie tvoria viac než tretinu disponibilného príjmu jednorodičovských domácností (= v porovnaní s celou populáciou dvojnásobne viac)
- Miera preťaženia výdavkami na bývanie = stav, keď výdavky presiahnu úroveň 40% disponibilného príjmu domácnosti
- Kým miera preťaženia v populácii je pomerne nízka (8,9 % v roku 2023), osoby v jednorodičovských domácnostiach sa s ňou stretávajú podstatne častejšie (22,8 %) – najviac spomedzi všetkých typov rodín s deťmi

Miera zaťaženia výdavkami na bývanie



Zhrnutie

- Osoby žijúce v jednorodičovských domácnostiach sú najviac ohrozené chudobou a/alebo sociálnym vylúčením (cca 46 %)
- Nedostatočný príjem (843 € v r. 2023)
- Rast materiálnej deprivácie (cca 18 %)
- Vysoké zaťaženie výdavkami na bývanie (tretina d. príjmu)

Kroky k zlepšeniu situácie

- Definovanie jednorodičovských domácností
- Opatrenia zamerané na zlepšenie finančnej situácie (adresné príspevky)
- Iné, nefinančné opatrenia (napr. zvýšenie počtu dní sprevádzania k lekárovi, ošetrovné)
- Podpora možnosti uplatnenia na trhu práce
- Bezplatné poradenstvo (finančné, právne)
- Dostupné bývanie
- Pilotný projekt „Podpora osamelých rodičov“ – motivačný príspevok, legislatívne zmeny (definícia, minimálna výška výživného, proces poskytovania a vymáhania náhradného výživného...)



Mgr. Zuzana Turkovič, PhD.

Zuzana.Turkovic@ivpr.gov.sk

24. 4. 2025

Ďakujem
za pozornosť

